

In deze nieuwsbrief

Pagina 1

**Uitreiking koninklijke
onderscheidingen
&
Fietsgids Joodse
onderduiklocaties**

Pagina 2

**Interview met
Eleonore Pameijer**

Pagina 3

**Nieuwe cursus najaar
2021
&
Agenda**

Pagina 4

Gedicht

Martin Niemöller

MUSEUMWINKEL



**NIEUWSBRIEF VAN DE
STICHTING VRIENDEN VAN
MUSEUM SJOEL ELBURG**

**NR. 28
MEI 2021**

Het heeft de koning behaagd...

Een grote verrassing voor drie vrijwilligers van ons museum: zij kregen op 26 april 2021 een koninklijke onderscheiding.

's Morgens vroeg ontmoette ik Rijk van de Poll in de supermarkt en hij vertelde me dat Jennie Balk later die ochtend een lintje zou ontvangen uit handen van de burgemeester. Wetend dat de burgemeester die ochtend ook bij hem langs zou komen, vroeg ik hem hoe dat in verband met de geldende maatregelen rondom corona zou gebeuren. In dat gesprek moest ik erop letten dat ik niet zou laten blijken dat hij en Marry ook een onderscheiding zouden krijgen. Ik had namelijk vanuit de Sjoel een ondersteunende brief als aanbeveling voor hen geschreven.



Jennie Balk
Foto Hanneke Klijnstra

Voor **Jennie Balk** was het een complete verrassing dat de burgemeester opeens voor haar deur stond om haar de versierselen horend bij Lid in de Orde van Oranje Nassau aan te bieden. Het is haar van harte gegund. Als suppoost werkt ze al jarenlang voor ons museum. Daarnaast heeft ze veel ander vrijwilligerswerk gedaan.



Marry en Rijk van de Poll
Foto Hanneke Klijnstra

Voor **Rijk en Marry van de Poll** was de verrassing niet minder groot. Ook zij werden bevorderd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau. De burgemeester vertelde eerst Marry dat het de Koning had behaagd haar te onderscheiden met een lintje. Na zijn toespraakje deed hij of hij weg wilde gaan en zei toen dat hij bijna iets vergeten was. Ook Rijk kreeg toen te horen dat hij een lintje kreeg. Beiden zijn al jarenlang als vrijwilliger actief op veel terreinen van onze samenleving, waaronder de Sjoel. In ons museum vervullen zij diverse taken.

Jennie, Rijk en Marry willen we vanaf deze plaats van harte gelukwensen! Bedankt voor al jullie werk tot op heden. We hopen dat we nog vele jaren kunnen genieten van jullie inzet voor Museum Sjoel Elburg.

Kees van den Boogert, voorzitter Vrienden Museum Sjoel Elburg

Fietsgids Joodse onderduiklocaties

In dit boekje staan twee fietsroutes vanuit Museum Sjoel Elburg, met bijzondere verhalen over onderduiken op de Noordwest-Veluwe. De noordelijke route (ca. 45 km) gaat naar Oosterwolde, Oldebroek en Noordeinde. In de zuidelijke route zijn Doornspijk, Nunspeet, Vierhouten en 't Harde opgenomen. Totale lengte is ca. 52 km.

Samensteller van de Fietsgids is Bep de Waard-Ruijs. Tijdens haar onderzoek ontdekte zij een verrassend gegeven over Huize Zwaluwenburg op 't Harde. "Het was tot voor kort niet bekend dat in Huize Zwaluwenburg, nabij 't Harde, tussen eind 1941 en eind november 1942 twaalf joden ondergedoken waren. Ik werd erop attent gemaakt door de Amsterdamse schrijver Richard de Nooy. Zijn moeder werkte in de oorlog in Huize Zwaluwenburg. Begin volgend jaar verschijnt een boek over haar leven en daarin komt de oorlogsperiode ook aan de orde."

De Fietsgids Joodse onderduiklocaties op de Noordwest-Veluwe is verkrijgbaar in de winkel van Museum Sjoel Elburg, zodra de deuren weer open mogen van de overheid. **De prijs van de fietsgids is € 4,-**

Muziek van ver-
volgde en ver-
moorde Joodse
componisten
ontrukken aan
de vergetel-
heid. Dat is de
missie van flui-
tiste Eleonore
Pameijer, te-
vens artistiek
leider van het
Leo Smit En-
semble dat dit
jaar zijn zilve-
ren jubileum
viert. "We ge-
ven al vijfen-
twintig jaar een
stem aan onge-
hoorde mu-
ziek."

Monument voor ongehoorde muziek

Interview met fluitiste Eleonore Pameijer

**De coronacrisis blijft een onge-
node gast voor de artistiek lei-
der van het jubilerende ense-
ble: Eleonore Pameijer. Concer-
ten zijn tot in de komende zo-
mer afgelast. Eerder al moest
het ensemble – dat uit een wis-
selende bezetting bestaat –
veertig optredens afzeggen en
dat nog wel in het herdenkings-
jaar 2020, waarin 75 jaar vrij-
heid werd gevierd. Ook het
door de Vrienden Museum Sjoel
Elburg georganiseerde bevrij-
dingsconcert van 23 april 2020
in Elburg moest worden afge-
last.**

Toch is Pameijer geen vrouw die bij de pakken neerzit. Integendeel, ze straalt een ongekennde daadkracht uit en prikt hier en daar al een afspraak voor een concert, op hoop van zegen. Het is dezelfde voortvarendheid waarmee ze in 1996 de Leo Smit Stichting oprichtte. Een jaar eerder nam ze deel aan een door het Joods Historisch Museum georganiseerd concert van muziek van Joodse componisten. Pameijer speelde een voor haar volslagen onbekende fluitsonate van Leo Smit. "Ik was meteen verkocht en ontdekte hoe wonderlijk mooi en van hoog niveau deze sonate was. Tegelijkertijd verbaasde het me toen dat deze vijftig jaar na de bevrijding nooit was gespeeld. Bij de naam Leo Smit viel er een oorverdovende stilte, niemand kende hem, zijn werk, zijn muziek, niemand speelde hem meer. Dat kon toch niet waar zijn?"

Dubbele moord

Pameijer kwam in contact met de jongere zus van Leo Smit, harpiste Nora Coppenhagen, die de oorlog had overleefd. Dit leidde onder meer tot een cd in 1995 met werk van Joodse componisten en de oprichting van de Leo Smit Stichting, die zich inzet om de muziek terug te winnen van componisten die werden vervolgd door de nazi's, omdat ze óf een Joodse achtergrond hadden óf weigerden zich aan de nazi-regels te houden. Pameijer: "De afgelopen 25 jaar hebben we dag en nacht gewerkt. Van alles wat ik heb gedaan, van Bach tot Mozart en hedendaagse muziek, vind ik dit mijn allerbelangrijkste project ooit. Mijn motto is: mensen die zijn vervolgd en

vermoord, krijg je nooit meer terug. Maar om vervolgens hun muziek ook nog in de kast of op de zolder te laten liggen, pleeg je als het ware een dubbele moord."

De fluitiste organiseerde de afgelopen jaren maandelijks in de Uilenburger sjoel in Amsterdam kleinschalige concerten voor gemiddeld zo'n honderd belangstellenden. De synagoge staat midden in de Joodse buurt, bij uitstek de plaats voor concerten van "ongehoorde" muziek. De stichting had de wind mee. "Omroepen namen met regelmaat onze concerten op, waardoor we steeds bekender werden", zegt Pameijer. Er werden meer dan 200 Uilenburger Concerten gerealiseerd.

Dramatische afloop

De Leo Smit Stichting werd het epicentrum van klassieke muziek van Joodse componisten die in de Tweede Wereldoorlog werden vermoord. Het gaat over 38 componisten van Nederlandse origine, van wie er veertien zijn vermoord. Twee hebben het kamp overleefd. Velen doken onder, een aantal van hen werd verraden. Een enkeling had het geluk met valse papieren de oorlog door te komen. Het verhaal achter ieder van hen is dramatisch, te beginnen met Leo Smit. Hij werd op 14 mei 1900 geboren in Amsterdam en raakte in Parijs onder de indruk van de muziek van Maurice Ravel en Igor Stravinsky. Hij componeerde muziek in navolging van deze grootheden – werd in 1943 op transport gesteld naar Sobibor met zijn vrouw, waar hij op 30 april werd vermoord. "In het handschrift van de partituur van de fluitsonate zag ik dat hij het Lento, het langzame deel, in februari 1943 heeft afgemaakt en twee maanden later hebben ze hem vergast", vertelt Pameijer.

Geen subsidies

De Leo Smit Stichting is een "superkleine stichting met een omzet van 30.000 euro per jaar, waar we een hele concertserie op draaien en al onze research mee verrichten. We roeien met de riemen die we hebben en sprokkelen het geld bij elkaar", aldus Pameijer. In het najaar van 2020 vertrok Carine Alders, zakelijk leider van de Leo Smit Stichting. Alders houdt zich nu fulltime bezig met een promotieonderzoek naar ongehoorde muziek. Er is volgens Pameijer nog veel werk te doen. "Wij streven ernaar elke ongehoorde componist in kaart te brengen. Op die manier wordt de Leo Smit Stichting een monument van componisten van ongehoorde muziek." De grootste winst is, zegt Pameijer, "dat veel jonge musici de vergeten muziek met passie ten gehore brengen."

Marie Verheij-van Beijnum



Eleonore Pameijer
Foto Andreas Terlaak

De joodse wortels van de christelijke eredienst

Aankondiging van de cursus die, indien mogelijk, dit najaar wordt gegeven

De Tempel verwoest

In het jaar 70 na Christus werd de tempel in Jeruzalem verwoest. Slechts twee van de vele stromingen binnen het jodendom bleven bestaan. Het waren de stroming van de Farizeeën, waaruit het rabbijnse, huidige jodendom is voortgekomen én de joodse gemeenschap, die Jezus als de Messias erkende. Beide groepen hadden gemeen dat ze leefden bij wat in 'de Wet van Mozes, de Profeten en in de Psalmen geschreven staat' (Luk. 24:44). Beide groepen waren in het jodendom geworteld. Toch onderscheidden ze zich van elkaar. Het rabbijnse jodendom zette de uitleg van de Tora voort in de mondelinge overlevering die uitmondde in de Talmoed. De volgelingen van Jezus verklaarden de Schrift in hun eigen mondelinge overlevering (1Kor. 15:3vv.), die later in het Nieuwe Testament op schrift werd gesteld. Beide groepen moesten, nu de tempel verwoest was, zich bezinnen op de fundamentele vraag hoe de eredienst moest worden vormgegeven. De eerste deed dat in de synagoge, de tweede in wat later de kerk zou gaan heten.

De synagoge

Met de vraag hoe men God kon ontmoeten, nu de tempel er niet meer was, werd Israël al eens eerder geconfronteerd. Dat was na de verwoesting van de eerste tempel toen Israël naar Babel was weggevoerd. Daar had men huisgemeenten gevormd waaruit de synagogen zijn ontstaan. De vraag werd gesteld 'Als de tempel er niet meer zal zijn wat zal dan voor u verzoening bewerken?' Men antwoordde: 'de woorden van de Tora, want zij zijn gelijkwaardig aan offers'. Daarnaast ook het gebed, zoals ge-

zegt is 'wij bieden als offerdieren de belijdenis onzer lippen' (Hos. 14:3; vgl. Jes. 63:7). Dit werd nog verdiept met een verwijzing naar Deuteronomium 13:11 waar we lezen dat men God 'van harte moet dienen' of 'in geest en in waarheid' (Joh. 4:23), dat is in gebed. Op die manier kreeg de synagogale eredienst in spirituele zin een uitgesproken offerkarakter. Op deze wijze heeft na de verwoesting van de tempel de joodse eredienst in de synagoge de vorm gekregen van Toralezing, -studie en gebed.

De volgelingen van Jezus

De volgelingen van Jezus, die Hem vanuit Mozes en de Profeten (Luk. 24:27) als de Messias hadden leren kennen, stonden ook voor de vraag wat de verwoesting van de tempel voor hen betekende. Voor hen, zo verklaarden zij de Schriften, was Jezus de Messias die de wet vervuld heeft. Bovendien zagen zij Hem, zie de brief aan de Hebreeënen, als hogepriester van het nieuwe verbond die met zijn dood het beslissende offer ter verzoening heeft gebracht (Hebr. 10; vgl. ook 2Kor.5; 1Joh.1,2). Er waren nu geen bloedige offers meer nodig. Op die manier heeft na de verwoesting van de tempel ook de eredienst in de gemeente de vorm gekregen van Schriftlezing, -studie en gebed, om daarmee God van harte te dienen.

We hopen dat de maatregelen rondom het Corona virus dit najaar zo versoepeld zullen zijn, dat we in een cursus bovenstaande ontwikkelingen kunnen uitdiepen en we samen kunnen ontdekken hoe sterk de christelijke eredienst in het jodendom verworteld is.

Kees van den Boogert



Tweede Tempel in Jeruzalem

Museum Sjoel Elburg in de steigers

Dit voorjaar, 2021, staat Museum Sjoel Elburg aan de buitenkant in de steigers voor een grote onderhoudbesluit.

Dit is nodig om het historische monumentale synagogegebouw te bewaren voor de toekomst. Zodra de overheid het sein 'coronaveilig' afgeeft, opent het Museum haar deuren voor het publiek. Om met hernieuwd elan te werken aan de missie om de verdwenen joodse gemeenschap van Elburg en omstreken present te stellen, met de hulp van vrijwilligers, exposanten, financiers en overheden – waar we zeer erkentelijk voor zijn.



Agenda

Alle data onder voorbehoud

Tot 28 augustus 2021

Expositie 'Lichtdragers'
Werk van Otto de Bruijne en Heather Douglas

28 oktober '21
Concert Leo Smit Ensemble
'Vermoorde kunst ongehoorde muziek'
Ichthuskerk 19.30 uur

Najaar 2021
Cursus 'De joodse wortels van de christelijke eredienst'

11 november '21
Lezing Bart Wallet
'De bevrijding en daarna, over Joden in het naoorlogse Nederland'
Ichthuskerk 20.00 uur

'Toen de nazi's de communisten arresteerden'

*"Als die Nazis die Kommunisten holten,
habe ich geschwiegen;
ich war ja kein Kommunist.*

*Als sie die Sozialdemokraten einsperrten,
habe ich geschwiegen;
ich war ja kein Sozialdemokrat.*

*Als sie die Gewerkschafter holten,
habe ich nicht protestiert;
ich war ja kein Gewerkschafter.*

*Als sie die Juden holten,
habe ich geschwiegen;
ich war ja kein Jude.*

*Als sie mich holten,
gab es keinen mehr, der protestieren
konnte."*

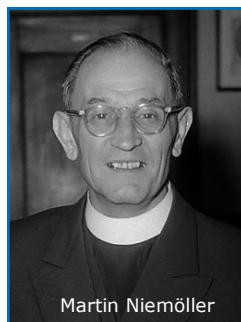
Martin Niemöller (1892-1984)

Bij het gedicht

'Toen de nazi's de communisten arresteerden' is een gedicht van Martin Niemöller uit 1946. Het gaat over de lijdzaamheid van de Duitse intellectuelen, terwijl verschillende groeperingen het slachtoffer worden van de nazi's. In het gedicht worden ze een voor een benoemd: communisten, sociaaldemocraten, vakbondsleden en Joden. Hij schrijft: *En ik heb niet geprotesteerd...*

Ds. Niemöller kwam in het geweer tegen het opkomend nationaal-socialisme. Als persoonlijk gevangene van Hitler bracht hij acht jaar in concentratiekampen door. In april 1945 werd hij door de Amerikanen uit het kamp Dachau bevrijd.

Harry de Jonge



Martin Niemöller

Museum Sjoel Elburg doorstaat de coronacrisis 'positief'

Museum Sjoel Elburg heeft het jaar 2020 met zwarte cijfers kunnen afsluiten. En dat is goed nieuws.

Via Rabo Club Support kwam een mooi bedrag binnen. De provincie Gelderland en het Mondriaanfonds droegen eveneens effectief bij. En niet te vergeten zijn ook de bijdragen van u als Vriend van ons Museum Sjoel Elburg een belangrijke steun in de rug. Op <https://sjoelburg.nl/museum-sjoel-elburg-doorstaat-coronacrisis-positief/> leest u er meer over.

Intussen bij de burelen

Corona Expositie in Museum Elburg

Diverse kunstenaars hebben de corona-pandemie verbeeld. Prachtig en zeer uiteenlopend werk, kwalitatief van hoog niveau. De Corona Expositie is te bezoeken zodra de deuren van musea weer open mogen. De expositie zal tot de zomer te zien zijn, daarna volgt een tentoonstelling met werken van Ton Dubbeldam.

Corona Expositie in Museum Elburg, Jufferenstraat 8
Foto Els van Andel



Vrienden
Museum Sjoel Elburg

sjoel

Steun de Vrienden van Museum Sjoel Elburg

NL83ABNA0533047919

t.n.v.

Stichting Vrienden
Museum Sjoel Elburg

Voor (periodieke)
schenkingen is slechts
een onderlinge
overeenkomst nodig.
U kunt hiervoor contact op-
nemen met onze secretaris.

**Giften aan een culturele
instelling zijn voor 125%
aftrekbaar bij uw aangifte
inkomstenbelasting.**

De Stichting Vrienden van
Museum Sjoel Elburg is eind
2006 opgericht ter
ondersteuning van
Museum Sjoel Elburg.

**De Stichting ondersteunt
de zogenaamde
'moederstichting' die
het museum en
de collectie beheert.**

Tot de taken van de
'Vrienden' behoort o.a.
het werven van donateurs,
suppoosten en gidsen,
het organiseren van lezingen,
excursies en rondleidingen.

Het secretariaat
is gevestigd:
Graaf Hendriksteeg 2
8081 CH Elburg
tel.: 036-5227638
06-53224459

E-mail:
vrienden@sjoelburg.nl